سومین کنفرانس بین المللی
مدیریت و اقتصاد
با محوریت اقتصاد مقاومتی
3rd International Conference on Management and Economics
with Resistive Economics Approach
۲۰ آبان ۱۳۹۵ - مشهد
November 10 - 2016 - Mashhad

بررسی تاثیر فرهنگ قرض الحسنه در ایجاد کسب و کار و مشاغل خرد در جامعه

زمیفرا انصاری[۱]، مهسا محمدی[۲]

۱-عضو هیئت علمی دانشگاه فنی و حرفه ای کشور

۲-دانشجوی رشته حسابداری بازرگانی دانشکده فنی و حرفه ای دختران زاهدان

چکیده

این مقاله پیرامون احیای قرض الحسنه می باشد که به شاخص های فرهنگ قرض الحسنه و همچنین چگونگی ایجاد شرایط مناسب برای کسب و کار و مشاغل پرداخته شده است. برای دستیابی به آثار فرهنگ قرض الحسنه که در کتاب و سنت مطرح شده شرایط شاخص هایی ذکر شده که چنانچه در مرحله اجرا و عدل رعایت شوند کارکرد این فرهنگ در عرصه های گوناگون به روشی تحقق خواهد یافت و جامعه از آنها بهره مند خواهد شد. نیز با نظام اقتصادی قرض الحسنه و ترویج فرهنگ آن می توان زمینه ای برای اشتغال جوانان ایجاد کرد و آمار بیکاری را در جامعه کاهش داد.

واژگان کلیدی: فرهنگ قرض الحسنه، کسب و کار، مشاغل خرد، مشاغل در جامعه

مقدمه

قرض الحسنه از نظر پوشش های تأمین مالی مورد تأکید اسلام به ویژه در برآوردن نیازهای ضروری مسلمانان با تصویب قانون عملیات بانکداری بدون ربا، قرض الحسنه به صورت یک از روش های جذب و تخصیص منابع، مورد استفاده نظام بانکی کشور قرارگرفت. امروزه موسسه های خصوصی قرض الحسنه با تعداد و حجم عملیات گسترده کنار بانک های دولتی فعالیت می کنند که می توان در چارچوب تعاریف جدید بین المللی آن ها را موسسه های تأمین مالی خرد نامید و تجربیات و توفیق های کسب شده به وسیله آنها را در اختیار جهانیان قرار داد.

بیان مسئله

تصحیح، تکمیل و توسعه قرض الحسنه در جامعه اسلامی به معنای گام برداشتن در جهت تحقق یکی از مهم ترین اهداف نظام اقتصاد اسلامی یعنی رفع نیازهای مادی افراد جامعه و ریشه کن کردن فقر از جامعه اسلامی است.

بانک قرض الحسنه رسالت با اشاعه فرهنگ قرض الحسنه تنش به سزایی در توسعه کارآفرینی و نیز به کمک و تولید کسب و کارهای خرد تعاونی ها و بینش تولیدی و رفع نیازهای ضروری مالی مردم پرداخته است.

در بخش تخصیص منابع نیز بانکداری بدون ربا، افزون بر عقودی که به منظور انتقاع به کار می گیرد، بخشی از وجوه خود را نیز در قالب قرض الحسنه به متقاضیان اعطا می کند.

طبق ماده ۱۶ آیین نامه فصل سوم قانون عملیات بانکی بدون ربا، تسهیلات قرض الحسنه در موارد ذیل پرداخت می شود:

- تأمین وسایل و ابزار و سایر امکانات لازم برای ایجاد کار جهت کسانی که فاقد این گونه امکانات هستند در شکل تعاونی؛
- کمک به امر افزایش تولید با تأکید بر تولیدات کشاورزی، دامی و صنعتی؛
- رفع نیازهای ضروری.
- اعطای قرض الحسنه در خصوص بند أ، طبق ماده ۲ دستورالعمل اجرایی، به شرکت های تعاونی تولیدی و خدماتی به منظور ایجاد کار اختصاص می یابد.
- اعطای قرض الحسنه مذکور در بند ب، به کارگاه ها و واحدهای تولیدی متعلق به اشخاص حقیقی و حقوقی به منظور کمک به افزایش تولید، در موارد ذیل، اختصاص می یابد:
  - جلوگیری از توقف کارگاه ها و واحدهای تولیدی موجود؛
  - راه اندازی کارگاه ها و واحدهای تولیدی راکد؛
  - توسعه کارگاه ها و واحدهای تولیدی کوچک در شهرهای کوچک و روستاها؛
  - ایجاد کارگاه ها و واحدهای تولیدی کوچک در شهرهای کوچک و روستاها؛
  - در مواردی که تأمین نیاز کارگاه ها یا واحدهای تولیدی از طریق سایر تسهیلات امکان پذیر نیست؛

ایجاد تسهیلات برای اشخاصی که در بخش کشاورزی به فعالیت اشتغال دارند و به علت بروز عوامل نامساعد طبیعی نظیر سیل، زلزله، یخبندان، گرما، آفات نباتی و سایر موارد اضطراری مشابه، دچار زیان شده باشد. شایان ذکر است که در این بخش، واحدهای تولیدی کشاورزی و صنعتی در اولویت قرار دارند.

اعطای قرض الحسنه، در خصوص بند ج، « رفع نیازهای ضرور اشخاص حقیقی» موارد ذیل را متضمن است:

- هزینه های ازدواج؛
- تهیه جهیزیه؛
- درمان بیماری؛
- تعمیر و تأمین مسکن
- کمک هزینه تحصیلی
- کمک برای ایجاد مسکن در روستا
- رفع نیازهای متفرقه

ضرورت اهمیت تحقیق

امروزه مسائل مالی و اقتصادی یکی از ضروریات زندگی بوده و کمتر کسی را می توان یافت که با مسائل مالی ارتباط نداشته باشد. بانک ها مهم ترین بخش اقتصاد دور کشور محسوب شده و بیش ترین ارتباط را با اقشار مختلف مردم دارند. بنابراین، این نهادها جزء عناصر اصلی اقتصاد هر جامعه ای به حساب می آیند و نقش مهمی در پیشرفت و توسعه اقتصادی دارند و روز به روز از جهت کمی و کیفی بر حجم فعالیت های آنها افزوده می شود.

اما یکی از مهم ترین نکاتی که در بانکداری کشور مورد توجه است اجرای سنت قرض الحسنه می باشد که در جامعه در حال کمرنگ شدن است. در این میان بانک هایی نیز تاسیس شده اند که سعی دارند این سنت اسلامی را گسترش داده و در جامعه نهادینه کنند. یکی از این بانک ها بانک قرض الحسنه رسالت است که یک بانک اجتماعی با خدمت نوین به شمار می رود.

هدف از انجام تحقیق

تعیین فرهنگ قرض الحسنه در حمایت از ایجاد کسب و کار و مشاغل خرد در جامعه فرضیه: تأثیر فرهنگ قرض الحسنه در حمایت از ایجاد کسب و کار و مشاغل خرد در جامعه در سال

روش و نحوه گردآوری اطلاعات تحقیق

به طور کلی روش های تحقیق را می توان با توجه به دو معیار: الف) هدف تحقیق که مشتمل بر سه دسته تحقیقات بنیادی، کاربردی یا تحقیق و توسعه می باشد. ب) نحوه گردآوری داده ها که مشتمل بر تحقیق توصیفی (غیرآزمایشی) و تحقیق آزمایشی است، تقسیم بندی نمود.

تحقیق انجام گرفته از نوع تحقیقات پیمایشی است. پژوهش موصوف به قصد بررسی رابطه به بین فرهنگ قرض الحسنه و کسب و کار انجام گرفته می شود. با این وجود پژوهش کاربردی باید دارای فرایند سازماندهی شده و نظام مند باشد و در آن مسائل به دقت و تعیین و احصاء گردند.

یافته های این نوع پژوهش علمی بوده و برای مدیران سازمان معنادار و اندیشمند است.

اطلاعات مورد نیاز این تحقیق از طریق مطالعات میدانی (پرسشنامه) و همچنین روش کتابخانه ای و بانک های اطلاعاتی منجمله اینترنت و بانک پایان نامه هایی دانشگاه آزاد انجام گرفته است.

در این مطالعه از سه پرسش نامه بانکداری بانک رسالت، فرهنگ قرض الحسنه، خود اشتغالی استفاده گردید؛ پرسشنامه های ما دارای جامعه ۱۰۸ نفری (با استفاده از فرمول کوکران) برای ارزیابی معیارها و تطبیق مطالعات کتابخانه ای با نظر کارکنان سازمان استفاده شده است.

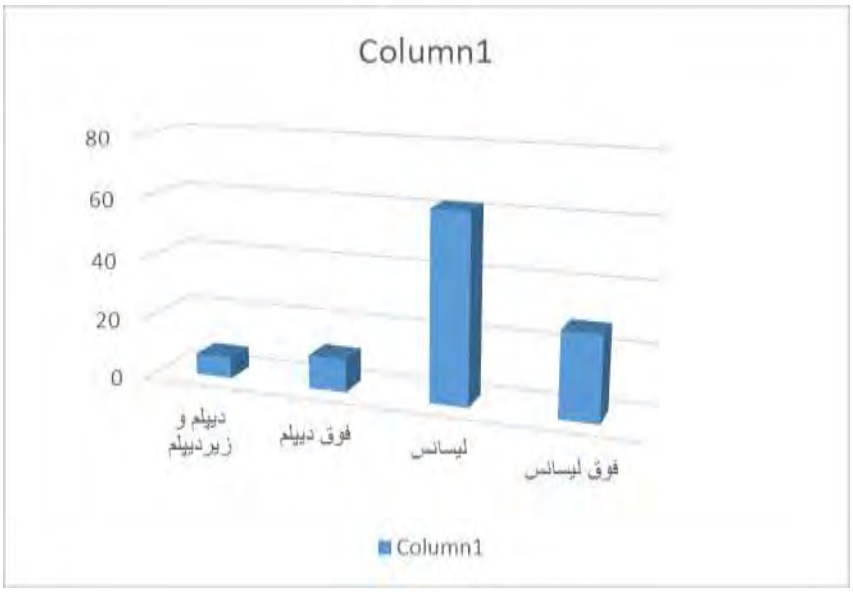
جامعه آماری

جامعه آماری مورد نیاز این تحقیق که شامل ۱۵۰ نفر می باشند، با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه این تحقیق ۱۰۸ نفر محاسبه شده است.

جدول ۱) توزیع فراوانی گروه ها به تفکیک میزان تحصیلات

میزان تحصیلات	فراوانی	درصد
دیپلم و زیر دیپلم	۷	۶/۵
فوق دیپلم	۱۱	۱۰/۲
لیسانس	۶۲	۵۷/۴
فوق لیسانس	۲۸	۲۵/۹
مجموع	۱۰۸	۱۰۰/۰

همانطور که در جدول ۱ مشاهده می کنید توزیع فراوانی میزان تحصیلات با ذکر درصد بیان شده است. بر این اساس بیشترین فراوانی و درصد مربوط به گروه لیسانس، ۶۲ نفر (۵۷/۴) و کمترین فراوانی و درصد مربوط به گروه دیپلم و زیر دیپلم، ۷نفر (۶/۵) می باشد. بنابر اطلاعات موجود اگر فردی بخواهد روی این موضوع فعالیت داشته باشد می تواند میزان تحصیلات را با سایر ویژگی های دموگرافیک (جنسیت و سابقه خدمت) در نظر گرفته و مورد بررسی قرار دهد (نمودار۱).

نمودار ۱) توزیع فراوانی به تفکیک میزان تحصیلات

قابل ذکر استکه روش نمونه گیری اطلاعات جامعه آماری این تحقیق طبقه ای تصادفی می باشد.

روایی

روایی تحقیق به این موضوع می پردازد که آیا ابزار سنجش واقعاً آنچه را که قرار است سنجیده شود نشان می دهد؟ به عبارت دیگر روایی میزان درجه ای است که ابزار سنجش اهداف محقق را برآورده می سازد. یعنی اینکه هم داده های جمع آوری شده از طریق ابزار، اضافه بر نیاز تحقیق نباشد و هم اینکه داده های مورد نیاز در رابطه با سنجش متغییر ها در محتوای ابزار حذف نشده باشد.

در این پژوهش پرسشنامه پس از تدوین در اختیار کارکنان بانک قرض الحسنه رسالت قرار گرفت و پس از نقطه نظرات اصلاحی آنان و اعمال این نظرات در پرسشنامه به رویت استاد محترم راهنما رسید و پس از اعمال نظرات ایشان پرسشنامه اصلی تدوین گردید.

پایایی

پایایی تحقیق دلالت بر آن دارد که ابزار اندازه گیری در شرایط یکسان تا چه اندازه نتایج یکسانی بدست می دهد. برای تعیین پایایی ابزار اندازه گیری شیوه های مختلفی وجود دارد.

پایایی پرسش نامه ها از مشهورترین روش های نگرش سنجی ، روش لیکرت ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است. این روش برای محاسبه هماهنگی درونی ابزار اندازه گیری به کار می رود.

در این ابزار می توان از مقادیر عددی مختلف برای پاسخ هر سوال استفاده نمود. ضریب موصوف نیاز است که برای هر حیطه به صورت مجزا محاسبه گردد. علاوه بر موارد گفته شده ضریب آلفا در صورت حذف هر آیتم نشان می دهد اگر سوال مربوطه حذف شود و ضریب آلفا با استفاده از باقی مانده سوالات آن حیطه محاسبه شود مقدار ضریب آلفا چه

خواهد بود. بنابراین اگر با حذف یک سوال مقدار ضریب آلفا افزایش یابد به معنای نامناسب (ناهمبسته) بودن آن سوال با سایر سوالات حیطه می باشد و اگر با حذف یک سوال مقدار ضریب آلفا کاهش یابد به معنای تأثیرگذار بودن آن سوال خواهد بود.

پایایی است پرسش نامه ها با آزمون آلفای کرونباخ با استفاده از نرم افزار spss ورژن ۲۲ محاسبه شده است که نتایج آن در جدول ۲ قابل مشاهده است.

همانطور که در جدول ۲ مشاهده می کنید ضریب آلفای کرونباخ ضریب قابل قبولی می باشد، بنابراین پرسشنامه ها از نظر پایایی مورد تأیید می باشد.

جدول ۲) آلفای کرونباخ

پرسش نامه	آلفای کرونباخ	تعداد
مشارکت جویی شهروندان	۰/۷۰۲	۱۰۸
مسایل فرهنگی	۰/۷۴۷	۱۰۸
مسایل اجتماعی	۰/۸۳۴	۱۰۸

نتیجه گیری:

قرض الحسنه پیشینه ای به قدمت زندگی اجتماعی انسان ها دارد.

با ایجاد و توسعه فرهنگ قرض الحسنه علاوه بر این که آثار و برکات فراوان آن در زندگی خویش تجربه خواهیم نمود، می توان برای پیشرفت و شکوفایی جامعه نیز کمک کرد زیرا در جامعه ای که دستگیری و گره گشایی از همدیگر رایج باشد روحیه ی ایثار، فداکاری، احسان و نوع دوستی تقویت می یابد آن گاه با قرض دادن به افراد و یا ایجاد و کمک به صندوق های قرض الحسنه زمینه ی اشتغال، ازدواج، و ده ها همکاری مفید دیگر برای جوانان نیازمند و خانواده های تهی دست فراهم می شود و از طرف دیگر با گسترش سنت پسندیده قرض الحسنه، بساط چپاولگری ربا و رباخواری و ده ها مفاسد مالی دیگر کم کم از بازار مسلمین برچیده خواهد شد در نتیجه می توان فاصله بین ثروتمند و فقیر را تقلیل بخشیده و جامعه را به سوی فضای سالم مالی و اعتدال اقتصادی سوق داد.

صدها فرشته بوسه بر آن دست می زنند که از کار خلق یک گره بسته وا کند.

منابع و مأخذ

۱. جمعی از مؤلفان، درس هایی در اقتصاد اسلامی، قم، دانشگاه مفید، ۱۳۸۴
۲. حبیبیان نقیبی، مجید، «قرض الحسنه و راهبردهای توسعه اقتصادی»، نامه مفید، ش۳۱، ۱۳۸۱، ص۱۵۰-۱۲۳.
۳. حبیبیان نقیبی، مجید، «قرض الحسنه نگرشی تفسیری-روایی»، اقتصاد اسلامی، ش۱۶، ۱۳۸۳، ۳۴-۱۱.
۴. کمیجانی، اکبر، و هادونی نیا «درآمدی بر جایگاه قرض الحسنه در اسلام و اثرات اقتصادی آن»، ش۱۳۷۷، ۱۴، ص۲۵۴-۲۳۳.

۵. مقاله، درآمدی بر جایگاه قرض الحسنه در اسلام، هادونی نیا علی اصغر، دانشکده اقتصاد دانشگاه مفید، قم ۷۶/۹/۱۳.

۶. ربا و قرض، ابراهیمی، محمدحسین، نشر تبلیغات اسلامی، قم